

УДК 007 : 304 : 070

Хітрова Т. В

канд. філол. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

МЕДІАПРОЄКТ ЯК ЗАСІБ АРХІВУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ ТА ВСТАНОВЛЕННЯ ІСТИНИ

На сучасному етапі в Україні триває процес інституціоналізації національних механізмів перехідного правосуддя, де фундаментальним складником державної стійкості постає процедура встановлення істини воєнних злочинів. Цей процес вимагає повної конвергенції з архітектурою міжнародної кримінальної відповідальності та стандартами міжнародного гуманітарного права. Водночас динамічний характер збройного конфлікту зумовлює низку методологічних та оперативних дефіцитів у системі верифікації свідчень і забезпечення безперешкодного доступу до доказової бази. Пошук новітніх інструментів фіксації інформаційних та матеріальних доказів у реальному часі зумовлює переосмислення ролі масових комунікацій: сучасний медіапростір трансформувався з майданчика для ретрансляції новин на інструмент формування доказової бази історії. За таких умов медіапроекти стають ключовими ланками у ланцюгу «подія – фіксація – верифікація – правосуддя», а наукова актуальність проблеми зосереджується на розробці обґрунтованих підходів до архівації воєнних злочинів, де медійний продукт функціонує як верифікований цифровий артефакт, що

поєднує в собі ознаки медійного повідомлення та юридичного доказу. «Українські онлайн-медіа регулярно висвітлюють факти та спогади свідків щодо вчинення військовими воєнних злочинів, а також започатковують медіапроекти (спецпроекти), де висвітлюють і задокументовують порушення норм міжнародного гуманітарного права з боку російських військових» [1], зазначає львівська дослідниця І.Мудра.

Трансформація медійної функції від короткострокового інформування до довготривалого архівування реалізується через розгалужену систему медіапроектів, які використовують інструментарій новітніх технологій, задля максимальної точності та візуалізації злочинів рф проти українського народу, серед яких чільне місце посідають ініціативи на кшталт «Проект «Розплата»: Україна свідчить», а також медіаплатформи пам'яті «Меморіал», де збір свідчень здійснюється за суворими юридичними протоколами. Технологічний стек сучасних медіапроектів інтегрує інструментарій OSINT-розвідки, супутникової аналітики (Maxar, Planet Labs) та геолокації, що дозволяє командам на зразок «Беллінгкет» або «Схем» реконструювати хронологію злочинів у зонах, фізичний доступ до яких обмежений. Важливим аспектом встановлення істини є використання спеціалізованих застосунків, зокрема eyeWitness to Atrocities, які забезпечують незмінність метаданих фото- та відеофіксації, створюючи надійну архітектуру довіри до цифрового контенту. Ще одним верифікованим медіапроектom стала «Книга катів українського народу». Це інформаційна система, у якій збираються підтверджені дані щодо воєнних злочинців армії рф. Місія проекту – збір, систематизація та оприлюднення верифікованої інформації про воєнні злочини та воєнних злочинців. Пошук, знаходження, фіксування воєнних злочинів, обставини їх скоєння, встановлення причетних осіб. У «Книзі» окремо описані злочини, є база злочинців та інтерактивна мапа скоєння злочинів. Проект є показовим прикладом трансформації медійного ресурсу в інституціоналізовану цифрову систему встановлення істини, що працює на перетині журналістики, розвідки та правосуддя. Проект «Книга катів українського народу» (<https://russian-torturers.com>) являє собою спеціалізовану інтерактивну базу даних, яка акумулює верифіковані відомості про військовослужбовців РФ, причетних до скоєння воєнних злочинів на території України. З погляду комунікативістики та перехідного правосуддя, цей ресурс виконує роль цифрового реєстру індивідуальної відповідальності, що докорінно відрізняється від традиційних медійних звітів. Методологічною цінністю проекту є те, що він реалізує перехід від абстрактного звинувачення «армії агресора» до ідентифікації конкретних виконавців та командирів. Це створює умови для реалізації принципу індивідуальної кримінальної відповідальності, що є наріжним каменем архітектури міжнародного права. Ресурс інтегрує дані розвідки, матеріали

журналістських розслідувань та свідчення очевидців, що пройшли багатоступню перевірку. Використання технологій розпізнавання облич та аналізу соціальних мереж дозволяє встановлювати особи окупантів навіть за умови їхнього перебування у закритих зонах або використання маскування. Кожен профіль у «Книзі» містить доказову базу – фото, відеофіксацію перебування особи на місці злочину, перехоплення розмов або посилання на журналістські матеріали. Це перетворює медіапроект на живий, постійно оновлюваний архів, доступний для міжнародної спільноти та правоохоронних органів.

Окремим перспективним вектором постає цифрова ревіталізація та VR/AR-архівування просторового контексту злочинів, де на прикладі сучасних віртуальних музеїв та ініціативи «Skeiron» демонструються можливості тривимірного сканування та фотограмметрії для презервації руйнувань культурної та цивільної інфраструктури. Зокрема, автором публікації поданий проєкт на фінансування від «Українського культурного фонду» (9CUH21-39947), який передбачає створення віртуального науково-мистецького музею «Makhno Digital», натомість зруйнованого Меморіального музею-садиби родини Нестора Махна. Проєкт вперше в Україні реалізуватиме комплексне цифрове відтворення субкультури доби махновщини, а також стане осередком фіксації втраченого «гуляйпілья» через ресурс «memory box», який направлений на взаємодію з людьми (ВПО), які втратили фізичний зв'язок із рідною землею, але мають багато спогадів. Створення таких «цифрових двійників» дозволяє зберегти об'ємні докази злочинів, захищаючи істину від фізичного знищення та забезпечуючи можливість проведення дистанційних міжнародних експертиз у майбутньому. Впровадження подібних технологій дозволяє ефективно протидіяти епістемології маніпуляцій та популістським наративам, замінюючи афективний медійний дискурс раціональною архітектурою цифрової пам'яті.

Отже, встановлення істини через системні високотехнологічні медіапроекти не лише забезпечує превенцію історичного «переписування», а й стає критично важливим елементом когнітивної безпеки держави. Це детермінує здатність українського суспільства до подолання соціальних антагонізмів, відновлення справедливості та побудови сталого миру, що ґрунтується на неспростовних фактах і верифікованій історії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мудра І. Документування воєнних злочинів у проєктах українських онлайн-медіа. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика*. 2026. Випуск 1. Номер 11. С.40-45